

Vladislava Vojnović

O NEKIM ASPEKTIMA KULTURE BEOGRADSKIH PREDGRADA¹

Predmet razmatranja u ovom tekstu biće identitet i iz njega proisteklo ponašanje navijača FK "Voždovac" okupljenih pod zajedničkim imenom "Invalidi – Voždovac", u pokušaju da se moguća značenja fenomena razumeju u širem kulturnom kontekstu Beograda i Jugoslavije u poslednjoj dekadi XX veka. Pozorišna antropologija koja se u svom najširem obliku bavi proučavanjem ponašanja čoveka u pozorišnoj situaciji, a to znači izvođača koji koristi i predstavlja svoje fizičko i mentalno prisustvo na sceni prema zakonima koji se razlikuju od onih u svakodnevnom životu, pruža odgovarajući pojmovno-metodološki aparat za ovakav ogled. Opisaćemo jedan od načina kako da se dotakne smisao teatralizovanog života iako je (i ovo, kao i svako drugo "iako" lako može postati "baš zato što") njegov segment o kom ćemo govoriti jedan od najdirektnijih produkata ogromne i svestrane pauperizacije kojoj je cela Jugoslavija bila podvrgnuta niz godina.

Scensko ponašanje, bilo ono teatarsko, parateatarsko ili ritualno, može se, široko i uslovno, definisati kao jedan od mogućih načina ako ne klasične naracije, a ono barem kanala za prenošenja poruke. Zamisao o komunikacijskom procesu počiva na predstavi o pošiljaocu koji nekim kanalom upućuje poruku primaocu. U takvim komunikacionim transakcijama po pravilu postoji istovetan kod između pošiljaoca i primaoca, ali i kodovi se menjaju ako između njih postoji kontekstualna (jezička, vremenska, socijalna...) distanca; odatle nastaje alteritet, tj. različito shvatanje poruke od strane primaoca u odnosu na shvatanje pošiljaoca. Svi oni koji se upuštaju u procese komunikacije veliku pažnju posvećuju medijskom kodu trudeći se ili da izbegnu alteritet, ili

1 Naslov je parafraza naslova teksta Dejana Sretenovića "Rumble In The Jungle" o dokumentarnom filmu *Kraljevi ringa (When We Were Kings)* Liona Gesta (1996) i događaju kojim se film bavi – boks-meču između Muhameda Alija i Džordža Formana održanog u Kinšasi (Zair) 1974. godine. Naslovu Sretenovićeovog teksta dodali smo i naslov čuvenog filma Džona Hjustona *The Asphalt Jungle* (1950), kao i reč "edge" (engl. ivica) koja nam se činila prikladnom da poveže Sretenovićeov metonimijski sport, Hjustonov veliki grad i beogradski Voždovac, preciznije, njegov, u ovom slučaju, reprezentativni deo – naselje Braća Jerković.

da ga svesno upotrebe. Najopštije, medijem, naziva se ono što služi kao materijalni posrednik u odnosima između ljudi. Proširena upotreba pojma medija, posebno u umetnosti i komunikaciji uopšte, bazira se ne uverenju da materijalna svojstva posrednika na važan način uslovljavaju prirodu posredovanih procesa i odnosa, tj. njihovo odvijanje. Teorija umetničkih medija uči nas da se u procesu komunikacije baš sve može čitati kao tekst – od tela, preko proizvoda materijalne kulture, do teksta u užem smislu. Da bismo došli do zgodnog mesta za ulazak u priču o jednom od vidova organizovanog autsajderstva, tako karakterističnog za Jugoslaviju pod Miloševićevim režimom, upotrebićemo deo teorije književnosti² koji nas upućuje u postojanje dva moguća vida pričanja priče (za nas, konstruisanja poruka): sinhronijski i dijahronijski³. Ova podela proizlazi iz dva globalna, uzajamno oštro suprotstavljena shvatanja istorije koja, opet, proizlaze iz dva različita shvatanja ljudske prirode. Sinhronijsko shvatanje pretpostavlja da je ljudska priroda univerzalna i nepromenljiva, pa se zbog toga i sve, naizgled krupne, promene kroz istoriju čovečanstva svode na promenu scenografije i kostima nosilaca radnje u uvek istim ljudskim dramama. Naprotiv, dijahronijsko shvatanje bazira se na ubedenju da u ljudskoj prirodi, izuzev nekih bioloških činjenica, ima malo toga što je konstantno i univerzalno, odnosno da se ljudska priroda formira pod presudnim uticajima konkretnih okolnosti koje su neposredno uslovljene vremenom i prostorom, pa zbog toga istorija čovečanstva predstavlja neprekidni uzročno-posledični lanac promena svih aspekata društvenog i individualnog života. Naime, sinhronijsko mišljenje, i još više, sinhronijsko osećanje, ako se ne primenjuju u svom ironijskom vidu, pripadaju onom što bi se moglo nazvati Prvim, a Prvo je samo po sebi vladajuće, samouvereno i diskriminatorno. Nasuprot ovom, manje-više patrijarhalnom, konzervativnom i konzervirajućem principu primerenom svemu onom što je ustoličeno na pozicijama koje su, navodno, tako drevne i sigurne da se čine imanentnim, stoji dijahronijsko Drugo, boreći se za varljivu "slobodu od" koja se, paradoksalno, onog časa kad je osvojena dijalektički preokreće u "slobodu za", tj. u moć da se bude Prvo – da se drugi određuju kao Drugo. Sinhronijsko posmatranje sveta, posmatranje sveta iz pozicije moći, prava, zakona i norme, podrazumeva stabilan i čvrst sistem baziran na principima "kako gore, tako i dole" ("Deus sine natura" na nebu, a pravedni vladar na zemlji); dijahronija, međutim, ukida božansku

2. Konkretno lingvistike koja se odnosi na jezik, dijalekt ali i neki specifični jezički sistem ili pojavu.

3. Iako se distinkcija sinhrono/dijahrono najčešće posmatra kao postojanje dva moguća stanovišta ("motrišta") s kojih se razmatra neki fenomen (jer svaka prisutnost poseduje ta dva vida – sad, u ovom času; ili u nekom određenom trenutku), i lako bi bila zamenjiva distinkcijom aistorično/istorično, terminologija korišćena u tekstu činila nam se zgodnijom zbog ne tako uske specifičnosti značenja koja obuhvata.

determinisanost (ili bilo koji drugi sistem vrednosti koji je "odozgo") i oslobađa pojedinca da dosegne sve čega se doseti i što se usudi da poželi. U svekolikoj krizi vrednosti, pa tako i identiteta, tokom završne faze materijalne i duhovne pauperizacije Jugoslavije, čiji bi se koreni mogli tražiti u mnogo daljoj istoriji nego što ovaj rad dozvoljava, marginalizovane grupe nalazile su različite načine za preživljavanje/ispoljavanje. Sport kao jedan od osnovnih medija pop-kulture savremene zapadne civilizacije, a ponajviše fudbal kao njegov gornji ton (da upotrebimo izraz iz filmske semiologije), koji je uvek i svuda stvarao ideološku infrastrukturu za kanalisanje i bezbedno sublimisanje društveno nepoželjnog ponašanja grupa i pojedinaca, doživeo je u Beogradu devedesetih godina XX veka ekspanziju svog specifičnog značenja.

Pored toga što i sama fudbalska igra poštuje scenski obrazac koji navodi Ričard Šekner⁴ (tekst, pokret, mizanscen, organizacija i upotreba prostora, scenografija ili ambijent, atmosfera, publika), posebno je zanimljiva sceničnost navijačkih grupa koja od devedesetih na ovamo čitav ovaj obrazac poštuje u još izraženijoj formi. Karakteristična je, naime, i izmena socijalnog ponašanja mega-zvezda masovne kulture koja je u isto vreme nastala u Jugoslaviji. Dok se Lepa Brena, pop-folk pevačica i ideal prosečne mlade devojkice u Jugoslaviji osamdesetih, udala za sebi primerenu sportsku zvezdu, teniseru Bobu Živojnovića, njen pandan u devedesetim, Ceca, udala se za kriminalca/policajca/vojnika, ali i vođu navijača FK "Crvena Zvezda", Željka Ražnatovića – Arkana. Ova analogija govori da je socijalna, ali i medijska poruka koja je ovako upućena prosečnom mladiću, divergirala iz "Bavi se sportom, mladi čoveče!" u "Navijaj, mladi čoveče!"; elitizam vrhunskog sporta zamenjen je širenjem kruga onih kojima se pruža jednostavnija mogućnost da se munjevito uzdignu; mukotrpan rad, ogromna odricanja i teški treninzi postali su manje popularni od dokazivanja srčanošću, i to na "svojoj teritoriji", a ne na globalnom planu. Bilo to paradoksalno ili ne, činjenica je da je od devedestih naovamo, beogradski fudbal postao popularniji od prvoligaškog, o čemu svedoče i primeri, da se na tribinama stadiona "Voždovac", koji smo odabrali za analizu, moglo u nedeljna prepodneva videti i po 7000 gledalaca i navijača koji su bodrili "domaće" u utakmicama sa "gostima" kakvi su "Hajduk" sa Liona, ili "Zvezdara" sa Bulbudera.

"Invalidi – Voždovac" nastali su avgusta 1990. godine kao nedefinisana i neprofilisana ulična banda koja se u septembru iste godine preselila na stadion FK "Voždovac". FK "Voždovac" bio je tada, u još celoj avnojevskoj Jugoslaviji,

4 Ričard Šekner "Ka postmodernom pozorištu: između antropologije i pozorišta", Institut FDU, Beograd, 1992.

petoligaški tim, tj. igrao je u drugoj srpskoj ligi. Spontano formirane ulične bande, ono što se nekad zvalo "društvo iz kraja", uz novu ili opetovanu agresivnost, često su okupljale mladiće koji stanuju u nekoliko susednih zgrada, ili čak samo iz jednog solitera, a kriterijum da se takva grupa stvori bazirao se na pogodnom mestu za okupljanje: haustor, dečje igralište, prostran parking ili prilaz garažama. Ako su dve susedne zgrade imale podjednako velike haustore, često su se u njima formirale protivničke grupe. Današnji "Invalidi" potiču od bande koju su činili mladi uzrasta 15-20 godina iz pet zgrada. Umnožavanje se odvijalo tako što se "rat" više nije odnosio na druge zgrade, već se polarizovao na "donji" i "gornji" kraj naselja Braće Jerković, da bi danas "Invalidi" pokrivali čitav Voždovac, ne više kao banda, već kao navijači. U njihovim redovima ima i mladića iz drugih delova grada: iz susednih naselja Medaković i Dušanovac, ali i iz udaljenijih – Novog Beograda i Bežanijske kose.

Sam naziv "Invalidi" specifičan je po svojoj neafirmativnosti. Dok navijači drugih timova sebe nazivaju zvučno "Delije", "Tornado", "Servis Crew" i slično, Voždovčani odabiraju naziv koji ukazuje na oštećenost, nevaljanost i nedostatak. O poreklu naziva ne postoji podatak, a ni naknadno sročeni mit; na pitanje postavljeno tokom istraživanja, odgovori su davani "ad hok" u rasponu od samoironičnog: "Mi smo invalidi u mozgu," do samoističućeg: "U sukobu sa nama protivnički navijači postaju invalidi." "Invalidi" imaju i svoje podgrupe koje se razlikuju prema različitim kriterijumima, u najnovije vreme uglavnom prema starosnoj pripadnosti. Na početku su postojale dve podgrupe, jedna koja je sebe nazivala "Hasini trafikari": svi su bili iz kraja oko voždovačke crkve i svi su navijali poglavito za jednog odbrambenog igrača, beka, izvrsnog štopera Hasanoskog; druga se zvala "Genoas united" (negde "Genovese united") i činili su je navijači iz Medakovića i belci iz Marinkove bare poznate po romskoj strukturi stanovništva. Danas, ističu se četiri starosne podgrupe i jedna unificirajuća: "ultra mdo" (preokrenut red glasova reči "dom) – grupa koju čine štićenici lokalnog doma za nezbrinutu decu uzrasta ispod 18 godina; drže se zajedno primorani na to pravilima doma kojih se pridržavaju u domu, i svojim ličnim pravilima koja poštuju van doma; "zmajevi" – najmasovnija grupa "običnih" momaka koji završavaju srednje škole, redovno posećuju rejv-žurke, a 80% njih uživa i sintetičke narkotike; "rizla crew" – grupa koju čine mladi punoletnici poklonici lakih droga; dane provode ispred lokalnog dragstora ispijajući pivo ili okupljajući se po stanovima onih pripadnika čiji roditelji, sa kojima inače velika većina živi, trenutno nisu tu; "uprava napolje" – najstarija, malobrojna grupa, sa navijačkom tradicijom, čiji uzrast teško da prelazi 25 godina; većina pripadnika ove grupe zaposlena je i zbog posla ne posećuje redovno skupove "Invalida", i "psiho trip turbo 2000" – unificirajuća podgrupa u kojoj su i mnogi pripadnici prethodno navedenih grupa i koji čine 70%

čitavog navijačkog tela; među njima su i uživaoci teških droga, momci koji često na utakmice dolaze pravo sa "rejvova" još uvek u "spidu" koji navijanju daju posebnu atmosferu i unose neobičan stil; ime su dobili prema vrsti ekstazija koja se zove "micubiši 2000".

Unutar celovite grupe ili podgrupe pojavljuju se pripadnici drugih i drugačijih socijalnih grupacija čijih su identiteta "Invalidi" i te kako svesni, ali interes navijanja uvek se, za vreme (scenskog) nastupa, stavlja iznad ostalih interesa, i od strane pojedinca o kom se radi i od strane grupe koja bi se na drugom mestu i u drugačijim okolnostima ponašala uzajamno diskriminatorno: nacionalisti – na nacionalizmu se ne insistira, samo na dve varijante navijačkih zastava pojavljuju se diskretni nacionalni simboli; Albanci – jedan od igrača prve postave je Albanac, ali posle žučne diskusije koja je bila inicirana iskrslom mogućnošću da će jedan od igrača biti i crnac, stalo se na stanovište da je "dobro sve što doprinosi igri fudbalskog tima"; takođe, u podgrupi "Zmajevi" postoji jedan Albanac, momak iz kraja i "njega niko ne dira"; Romi – nikad nisu grupa, samo pojedinci; paradoks nastaje kad se na terenu pojavi protivnički igrač Rom, prema kom onda svi domaći navijači, uključujući i Rome, ispoljavaju diskriminatorni stav; skinheads – dok traje utakmica, interes svakog skinsa podređen je interesima navijačke grupe: na ulici oni bi svakako napali Rome, ali Roma koji sedi na tribini do njih, skinsi ne diraju; protivnici režima – u skladu sa svojim žestoko ispoljavanim i konstantnim neslaganjem sa upravom, "Invalidi" su bili jedinstveni u otporu režimu i zastave "Otpora" pojavljivale su se na tribinama mnogo pre 24. septembra 2000.; žene – ima ih malo, to su uglavnom devojke navijača, ali ima i samostalnih navijačica; iako je generalni stav da ženama nije mesto na stadionu jer momci pred njima ne mogu da budu potpuno opušteni, niko se otvoreno ne protivi njihovom prisustvu.

Unutar "Invalida" ne postoje klasične vođe, ali postoje manje ili više aktivni organizatori scenskog nastupa na tribinama, kao i "ljudi za vezu" koji pomažu da svi budu valjano i pravovremeno obavešteni o utakmicama i vrstama pratnih aktivnosti. Iako ima organizatora s velikim ličnim autoritetom (snažni, delinkventni ili inteligentni), autoritet nije od presudnog značenja jer će svi "Invalidi" rado poslušati bilo koga ko će ih posavetovati kako i šta da rade tokom nastupa da bi on bio bolji, lepši i efektniji.

Inicijacija članova "Invalida" jednostavna je i obavlja se posetom utakmici, ali ne bez žestokog, organizovanog navijanja. Napredovanju doprinosi inventivnost u navijanju, kao i hrabrost da se "uleti" u tuču sa protivničkim navijačima ili policijom.

Pripreme za događaj podrazumevaju sastanke na kojima se iznose i raspravljaju različite ideje, zauzimaju zajednički stavovi i postižu dogovori. Eventualna gostovanja tima na terenima drugih beogradskih timova ili odlasci na

utakmice koje tim igra u drugim gradovima pružaju najviše mogućnosti za isticanje. Putovanje vozom podrazumeva visok stepen ispoljene destrukcije i veoma je poželjno: kao ideal prepričava se putovanje "Zvezdinih" navijača "Delija" koji su od Bukurešta do Beograda "napravili kabriolet-vagon", odnosno u potpunosti demolirali deo voza! Naime, vraćajući se iz Bukurešta sa utakmice na kojoj su bodrili svoj tim, "Delije", kojih je bio pun voz, od samog izlaska voza iz stanice, neprestano su povlačile ručne kočnice tako da voz nije mogao da se kreće. Kako su bili mnogobrojni i agresivni, niko se nije ni usudio da ih opominje, pa je mašinovođa isključio funkcije ručnih kočnica. Međutim, u takvom režimu vožnje voz ne može brzo da se kreće pa su "Delije" koristile priliku da izlaze iz voza u pokretu, da maltretiraju rumunske zemljoradnike na njivama pored železničke pruge i slično. Kad bi mašinovođa pozeleo da voz krene brže, bio je prinuđen da ponovo vraća funkciju ručnim kočnicama, a njih bi "Delije" munjevito koristile. Putovanje je trajalo 24 časa za koje vreme su "Delije" maltretirale rumunske švercere koji su se zatekli u vozu, da bi ih, na graničnom prelazu prijavili carinicima. Kad je voz prešao rumunsko-jugoslovensku granicu "Delije" su odustale od povlačenja ručnih kočnica, ali su prešli na demoliranje voza – slike, sedišta, prozori, toaleti, a na kraju su probili i krov jednog vagona. Svesni da će na beogradskoj železničkoj stanici konačno biti primorani da se suoče sa policijom, svi su iskočili iz voza u prigradskom naselju Krnjača, tako da je voz u Beograd stigao prazan. Kao i ova, sve akcije navijačkih putovanja prožeta su oslobađajućim kolektivnim osećanjem imanjanja misije: "Idemo na utakmicu i sve nam je dozvoljeno!"

Kostimi i scenski rekviziti različiti su, uglavnom u bojama tima (crveno-belo, ali i teget kao rezervna varijanta). Nose se navijačke majice i šalovi, transparenti i parole sa ispisanim godinama osnivanja bilo fudbalskog kluba, bilo navijačke grupe, nazivi krajeva Beograda iz kojih su navijači, srca za iskazivanje ljubavi prema FK "Voždovac", poruke na transparentima, kao i poruke koje se ispisuju kao grafiti. Jedan od osnovnih navijačkih slogana "Invalida" često je bio uzrok sukoba sa policijom s obzirom da vređa javni red. Slogan je smišljen po uzoru na "'Zvezda' je život, ostalo su sitnice", a glasi "Ko ne voli 'Voždovac' da mu j.... majku!" i deluje impozantno uzdignut nad tribinama na višemetarskom čaršavu koji drže stotine ruku.

Jedan od osnovnih oblika scenskog ispoljavanja jeste pevanje. Melodije su, uglavnom, preuzete od poznatih navijačkih, ali i drugih popularnih pesama, a tekstovi su izmenjeni ili ih i nema nego se peva bez reči (na-na-na), a na kraju se odskandira: "Vož-do-vac!!!". Autorstvo izmenjenih tekstova je, uglavnom, poznato, ali nimalo bitno budući da ima mnogo pesama i da su varijacije bezbrojne, od najbanalnijih, do krajnje zanimljivih mešavina. Evo nekoliko karakterističnih primera.

"Ja volim jedan tim
i ceo sam život s njim,
i nikada, 'Vožde', ja
neću da te napustim."

ili

"Zbog tebe, zbog tebe, zbog tebe
moja me riba šutnula,
ma ko joj j... mater,
kurva nek' se j...,
o, voljeni moj 'Vožde',
ja volim samo tebe."

ili

"I kad gubiš i kad pobeđuješ,
i kod kuće, a i na strani,
uvek ćemo biti uz tebe –
mi smo tvoji verni huligani."

Koreografija je različita od nastupa do nastupa, ali postoje i konstante. Neke od njih su tapšanje sa visoko uzdignutim rukama, skakanje i vitlanje šalovima, okretanje leđa terenu pri čemu se svi zagrlje i skaču formirajući talasasto "more" dok na melodiju poznate pesme "Ćao, bela" pevaju "I ko ne skače, nije 'Invalid'..." Što se tučnjave tiče, nepisano je pravilo da se u otvoren fizički sukob može ući samo sa sebi ravnom kategorijom protivničkih navijača ili sa policijom. Tokom istraživanja saznali smo da je "postojala tendencija da se sve gazi, ali nije naišla na širu podršku"⁵. Znači, ako neko mirno i separatno navija za protivnički tim aplaudirajući kao što je to uobičajeno za aplauz, "Invalidi" ga neće ni primetiti. Međutim, podizanje ruku iznad glave i frenetično bodrenje, ukoliko je još i unutar grupe ili sa oznakama protivničkog tima, u blizini "Invalida" može se tragično završiti. Naime, scenski nastup "Invalida" povinuje se pravilu koje glasi: "Što luđe to bolje" – normalni, socijalizovani mladići naprosto žele da budu ljudi tokom dva sata trajanja utakice. Poznat je incident koji se dogodio 1998. godine na stadionu "Voždovac" tokom utakmice sa "Sindelićem" kad je jedan od "Invalida", inače pristojan momak, udario ciglom u glavu igrača protivničke ekipe koji je izvodio "aut" – cigla je bila namenjena drugom protivničkom igraču, ali je žrtva izabrana tako što je bila blizu i "nervirala navijača jer 'šta se on šeta po terenu'". Izbio je veliki incident, tuča s policijom i – mir. Regule i norme svakodnevnog života suspenduju se samo za onoliko koliko traje utakmica ili

5 Svi navodi govora samih "Invalida" preuzeti su iz intervjua sa navijačima koji pripadaju grupaciji "Uprava napolje", vođenih u nekoliko navrata tokom istraživanja, a koji su želeli da ostanu pojedinačno anonimni.

nešto malo pre i posle utakmice. Van navijanja važe uobičajena pravila ponašanja i baš zbog toga, navijanje je tako vatreno i ima tendenciju da postane "duboka igra"⁶. Pored ostalog to je i priča o ritualnoj inverziji (slika humorno-ironičnog preokretanja sveta prema grotesknom načelu fantastične analogizacije materijalnog i duhovnog) – sveto vreme potpuno je različito od našeg, svakodnevnog vremena, i to posredovano kroz karnevalsko⁷.

Van fizičkog nasilja, česta je upotreba seksualne obscenosti: npr. propuštena gol-šansa protivničke ekipe mora da se proprati primereno upečatljivim sredstvima. Uobičajeno se skandira "Evo ti k....", i reči se prapraćaju gestikulacijom rukama, ali se neretko dogodi da poneseni "Invalidi" otkopčaju šliceve i odista pokažu svoje polne organe! Kao što smo rekli, sistem vrednosti koji se uspostavlja za vreme utakmice i oko nje bazira se na pravilu "što lude – to bolje", pa iz toga proizlazi da se pri scenskom nastupu "Invalidi" trude da, po mogućstvu u gradaciji, rade sve ono što provocira; npr. petnaest mladića sa spuštenim pantalonama trči u poluvremenu po terenu ili za vreme utakmice sa peškirimama ulaze na teren i ležu da se sunčaju! Vrhunac ove vrste buntovnog izražavanja predstavljen je na utakmici "Voždovac" – "Trudbenik" 1997. godine na kojoj se nekoliko "Invalida" poskidalo i predalo masturbaciji, a posle utakmice trčali su preko parkiranih automobila i pokazivali gole stražnjice nekim od majki protivničkih navijača koje žive u susedstvu i mogu ih videti kroz prozor. Svest o samoprezentaciji svakako se vidi i u tome što se scenski nastupi organizovano fotografiju, a fotografije dalje služe za afirmaciju navijanja unutar "Invalida" ali i izvan, gde, saznali smo, dobijaju hvale i potvrde od strane najzagriženijih protivnika. Scenski nastupi "Invalida" prema njihovim iskazima, pored toga što su namenjeni da podrže igrače "Voždovca" i dekoncentrišu protivničke igrače, namenjeni su scenskom uživanju unutar grupe same, kao i drugim gledaocima na stadionu.

Uzori se traže u drugim, uspešno organizovanim navijačkim grupama, u stranim navijačkim časopisima poput italijanskog "Super TIFO" i italijanskoj fudbalskoj sceni koja je jedna od najrazvijenijih u svetu. Ipak, pored ideja koje se dobijaju na ovaj način, "Invalidi" mnogo više cene svoju originalnost na kojoj predano rade.

"Invalidima" se dešavalo, na primer, da mladić iz kategorije navijača pređe u kategoriju fudbalera (mladić iz kraja koji je navijao, počeo zatim i da trenira, a uskoro više nije imao vremena za navijanje jer se ozbiljno posvetio sportu), ali se nikad nije dogodilo, a smatra se da se ne može dogoditi, da navijač pređe

6 Gerc, Kliford *Tumačenje kultura I, II*, Biblioteka "XX vek", Beograd, 1998.

7 Bahtin, Mihail *Sivaraštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjeg veka i renesanse*, Nolit, Beograd, 1978.

u upravu tima. Naime, kakva god bila, uprava FK "Voždovac", oduvek se tretirala kao protivnički navijač (nešto najomraženije) jer "prodaje utakmice, u njoj su debeovci, espeesovci, kriminalci, opštinari..., prodali su zemljište oko stadiona da se na njemu sagradi 'buržajska' stambena zgrada", itd. Da li će po tom pitanju doći do promena s obzirom na promenu vlasti, ostaje da se vidi kad počne naredna sezona. Mladići iz seniorske podgrupe navijača eksplicitnog imena "Uprava napolje" tvrde da ih promena političkih opredeljenja ljudi iz uprave neće zavesti "jer se jasno vidi šta je rad u interesu kluba, a šta trgovina".

Zavidan nivo svesti i poveremeno zaprepašćujući nivo želje za izlaženjem iz anonimnosti, snage i mogućnosti da se to ostvari, makar i najdestruktivnijim sredstvima, čine da se ponašanje "Invalida" može tretirati kao deo koji predstavlja celinu. Celinu stanja svesti i osećanja najširih i najnižih društvenih slojeva, obezličeni i poniženi do krajnjih granica i svedeni na ivicu društvene i lične egzistencije u prethodnom režimu. Teorija o karnevalu koju gradi Bahtin⁸, pokazuje upravo moguću dijahronijsku dimenziju ove priče, njenu svevremenost i odraz – nov i jedinstven – u našem vremenu i društvu. Naselje Braće Jerković, poznato po radničkoj strukturi stanovništva, po urbanoj gerili, dilerima droge i prostituciji koja cveta, puno je mladih, aktivnih ljudi koji su, rođeni krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih, osmozom upili nametnuti provincijalizam. Oni pripadaju bezimenoj masi koja tek kolektivno oseća svoj identitet i čiji su pojedinci izgubljeni van svoje teritorije. Da li će otvaranje Jugoslavije prema svetu otvoriti i mentalna geta njenih rasparčanih teritorija i dati mogućnost svim građanima da navijaju za prvoligaše, igraju ili upravljaju u njima (ma šta pod time podrazumevali), pitanje je na čiji odgovor valja pričekati. Do tada, svako će i dalje sam za sebe otkrivati svoju "duboku igru", groteskno ili ne, kako najbolje zna i ume, jer pitanja smisla života, predmeta vere, identifikacije i verifikacije, koliko god ih potiskivali i proglašavali već rešenima ili prevaziđenima, nalaze svoje načine da se ispolje.

LITERATURA

- Bahtin, Mihail, *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjeg veka i renesanse*, Nolit, Beograd, 1978.
- Gerc, Kliford, *Tumačenje kultura I, II*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1998.
- Gofman, Erving, *Kako se predstavljamo u svakodnevnom životu*, Geopoetika, Beograd, 2000.
- Sretenović, Dejan, "Rumble in the Jungle", *Reč*, br. 59/5, septembar 2000.
- Šekner, Ričard, *Ka postmodernom pozorištu: između antropologije i pozorišta*, Institut FDU, Beograd, 1992.
- Tarner, Viktor, "Dramski ritual – ritualna drama", "Društvene drame i priče o njima", Scena, Novi Sad, 1991.

8 *ibid.*

Vladislava Vojnović

RUMBLE AT THE EDGE OF ASPHALT JUNGLER

Summary

The subject of consideration in the present text is identity and the resulting behaviour of FC "Voždovac" fans gathered under the name "Invalidi – Voždovac", in an attempt to understand the possible meanings of the phenomenon in the wider cultural context of Belgrade and Yugoslavia in the last decade of the 20th century. Theatre anthropology, which is, in its most-encompassing form, concerned with studying the behaviour of people in theatrical situations, meaning performers who use and present their physical and mental presence on stage according to rules differing from those in everyday life, provides the adequate conceptual and methodological apparatus for such an essay. Sports events are one of the modes of life-made-theatrical, and the segment in question is a direct product of immense and all-pervading pauperisation to which the entire Yugoslavia has been subjected for a long period of years.